

kon, mert eszmék és nem pusztán ösztönkielégítés hajtják, mert szabad etikai elképzelések vezethetik; így Huizinga azzal, hogy az emberi szabadságot, emelkedettséget, erkölcsi nagyságot visszaállítja régi piedesztáljukra, hogy kötetleneknek tartja ezeket, — akaratlanul az emberek hiúságát is legyezgeti. †

A MAGYAR LELKIISMERET TÖRTÉNETÉHEZ (II.)

(A Huszadik Századtól a Márciusi Frontig)

Irtta: KEMÉNY GÁBOR

Tisztázni kellett a kérdéseket a konzervatív állásponttal szemben is. *Majláth* József gróf, a lassú progresszió híve a szociális olajcseppek segítségével, *Prohászka* a keresztényszocializmus önmagának ellentmondó módszerével nem tudták előbbre vinni a megoldást. Mint *Majláth* és *Prohászka*, úgy *Apáthy* István is teljes jóhiszeműséggel keresik a megoldás módját, de míg az előbbieket *karitatív alapon*, *Apáthy hungarocentrikus* szempontból néz szemébe a szociális problémáknak, ami elméletileg csak a kérdés elhomályosítására, gyakorlatilag átjárhatatlan utvesztőbe vezet. *A Magyar Társadalomtudományi Szemle* 1908. évf.-ban olvassuk *A Magyar Társadalomtudományi Egyesület teendői* címen *Apáthy* programhirdetését: „Volnék *Fra Girolamo*, a máglyahalálra kész *Savonarola*, bejárnám, mint hajdan *ő Firenzét*, én is ezt a híváságot *Budapestet*, hogy felkeltsem az emberek lelkiismeretét... feltárnám a jelen nyomorúságát, amelynek pedig nem kellene lenni s amelynek cifra takarójára fordítanak anyagi és erkölcsi erőket annyit, hogy belőlük a bajoknak orvossága is kitellenék... A mi társadalmunk nem magyar és még kevésbé egységesen magyar... Ne akarjuk majd akkor tenni magyarrá, mikor már nem lesz Magyarország... Látom a boltok előtt irigykedő szemmel álió munkást és látom, mint hagyja a csapszékben azt, amiből ha karácsonyig összegyűjtené, *ő* is vehetne ajándékot övének... Akik saját javaik kockázatásával szolgálják az ugynevezett népjólétet, nem járnak-e úgy, mint ama francia arisztokraták, akik a *Diderotk* és *Rousseauk* lelkes híveivé szegődtek, a francia forradalmat a saját engedékenységük által lehetővé tették s végezetül a guillotint alá hajtották fejüket. Aki megunta a szélsőségek harcát, társadalmunk mai összevisszaságát, az meneküljön hozzánk. Csak egy képességre van szüksége, hogy munkatársunk lehessen s ez a magyarság.“

Szinte megdöbbenő az az egyoldalú történet- és társadalomszemlélet, mely a kiváló természettudóst jellemzi e sorokban. *A Magyar Társadalomtudományi Szemle* lapjain sok alapos értekezést olvasunk, de a tulajdonképpeni szociológiai tanulmányok többnyire ezt a nemzeti szellemet tükrözik. *Palágyi* Menyhért pl. *A nemzeti gondolat filozófiájában* azt magyarázza, hogy a nemzetfogalom kezd észrevétlenül eltűnni a szociológiából. Sem *ő*, sem *Hornyánszky* Gyula a történelmi materializmusról irt bírálatában nem gondolnak arra, hogy a nemzet legsajátosabb tulajdonságai csak teljes társadalmi kifejlés mellett szökkenhetnek igazán termésbe. Ebből a hungarocentrikus felfogásból következik, hogy — *Jancsó Benedek* Románia birtokpolitikájáról irt alapvető munkája mellett — *Ajtay* József (1914) a nemzetiségi kérdést a magyar társadalom felsőbbrendű szellemi erejével véli megoldhatónak. Az olyan kiváló szociológiai érzékkel megirt tanulmányok, mint *Imre Józsefé: Az orvos hivatása és társadalomról*, *Imre Sándoré: Széchenyi és a magyar nevelés*, *Pauler Ákosé: Széchenyi társadalmi erkölcsstanáról* — izolált jelenségek a *Magyar Társadalomtudományi Szemle* vaskos kötetiben.

Imre József szavát ma is meg lehetne szivlelni: a társadalom érdeke, hogy a jó orvosi munka társadalmi feltételeit ne rontsa meg se szegénység, se tömegmunka. Amit Imre Sándor pedagógiai célként hangsúlyoz Széchenyiben — mindenki úgy dolgozzék, mintha rajta fordulna meg az egész nemzet előrehaladása — ugyanarra jut erkölcsi szempontból Pauler Ákos is. A munka moráljának megteremtése Széchenyi életének abszolút eredménye.

*Belpolitikai kérdések. Választójog. Nemzetiségi kérdés. Nőkérdés.
Szociálpolitika*

A tudományos kiélés eddigi hiánya gyakorlati hiányt is jelentett és a Huszadik Század és a Társadalomtudományi Társaság egyaránt igyekszik a belpolitikai kérdéseket is megvilágítani. Gratz Gusztáv éleshangú választójogi cikkeket ír Tisza István ellen, bizonyítva, hogy az eddigi választójog népellenes, rámutatva a választási atrocitásokra s bizonyítva, hogy a választójog kiterjesztései nem jelentenek nemzetiségi veszedelmet. Kritizálják Andrássy plurális tervezetét és arra nézve bel- és külföldi tekintélyeket szólaltatnak meg.

Jászi Oszkár, Erdélyi Viktor nagy tanulmányokban foglalkoznak a nemzetiségi kérdéssel; az utóbbi főleg közigazgatási oldalról, az előbbi a történelmi genezis szempontjából világítja meg a kérdést. A probléma természetesen elválaszthatatlan a demokrácia és választójog ügyétől, melyet tudományos alapon a *Társadalomtudományok Szabadiskolája* is propagál. A belső ügyek felszínre hozásával megvilágosodnak a magyar társadalmi és állami élet vitális problémái. Ignotus 1903-ban a *csak szavazó* parlamentről rajzol szatirikus képet. Felszinen a *kivándorlás* kérdése, a radikális párt programja ép' úgy, mint a vele összefüggő részlet-problémák, a jobb iskola ügye, a nőkérdés új megvilágítása. Novikow 1903-ban azt bizonyítja, hogy a nőkérdés megoldásában a társadalmi törvény nem felel meg a természeti törvénynek, Grete Meisel Hess pedig az eugenika kapcsán azt hangoztatja, hogy a születések csökkentését azzal kellene ellensúlyozni, hogy az életerős elemek önkéntes termékenységét segítsük elő. — A magyar nép kérdését a közelebbi és távolabbi országok népével összefüggően kezdik vizsgálni. Braun Róbert a délszláv-, György János az orosz parasztkérdést ismerteti, a zsidókérdés megvitatására emelkedett színvonalú ankétet rendez a *Huszadik Század* s 1918-ban a konzervatív Réz Mihály már Jászi szemléjében kér helyet nemzetiségi tanulmányának.

1917-ben már nemcsak a fenyegető belső kérdések (*Szekeres János: Elveszett népünk pótlása*) de a végső kérdések is felszínre kerülnek. Imrédy Gy. már 1915-ben felveti a nagy kérdést: *Miért harcolunk?* s mint vigasztaló eredményre egy keleteurópai szövetségre gondol, 1916-ban pedig *Középeurópa sorsáról* folyik nagy színvonalú vitatkozás.

Közvetlenül vagy közvetve (*Szabó Ervin* történeti visszatekintéseiben és mozgalomrajzain át) szöbakerül a középosztály kérdés is, de érezhető, hogy ezt a munkás- és parasztkérdéstől elkülönítve megoldani nem lehet.

A parasztság problémája

A Huszadik Század első évtizede nagy lépésekben viszi előre a parasztkérdés megvilágítását. Mire is hivatkozzunk a gazdag termésből? *Dániel Arnold* arra figyelmezteti a magyar munkásmozgalmat, hogy ne a német mintát kövesse és szervezze be a magyar földmivesnépet is. *Agoston Péter* nagy tanulmányban bizonyítja, hogy a holtkéz megállást

jelent a szaporodásban, Takács Mária: *Társadalmi állapotok és törekvések Magyarországon 1830-tól 1877-ig* (1909) azt bizonyítja, hogy Kossuth a megijedt nemesség érdekében kívánta a jobbágyság felszabadtását; 1906-ban jelenik meg Acsády: *A magyar jobbágyság története és Szabó Ervín kezdi közölni* (Marx és Engels művei magyar kiadásában) a magyar forradalom társadalmi és pártharcairól irt tanulmányait, ami új szociális létszemléletet jelent a történettudományban és a magyar szellemi életben is.

A munkás és parasztmozgalmat is számon kíséri a H. Sz. annál is inkább, mert a *Szocializmus* csak 1910-ben indul meg.

A parasztkérdésre nézve a parasztmozgalom egyik legjelentősebb vezetőemberét, Achim Andrást szólaltatja meg:

Két főkérdést lát: 1. Lehetségesnek tartják-e a parasztpárt függetlenségét a vezetőosztályoktól? 2. A mostani körülmények rákényszerítik-e a parasztságot érdekeinek védelmére? — „Hát arról nem lehet szó, milyen programmal menjünk a parasztok közé; hanem igenis arról van szó, akar-e és tud-e a parasztság mint önálló politikai tényező beleszólni a politikába... A paraszt nem hisz az uraknak, csak az a kérdés, van-e hite önmagában? Én hiszem becsületes hitemmel, hogy a parasztság hisz önmagában, a sok becsapás, a bőrén szerzett fortélyoskodás nagykorúvá tette a parasztságot; ismerem parasztvéreimet, tudom, hogy amíg évezredek át megszokott, alázatos hódolattal hallgatja az urakat, hallgatag göggel lenézi őket... Ha meg is van öntudata a politikai önállósághoz, nem él vele, míg a körülmények nem kényszerítik. A parasztság sokkal nehezkesebb, mintsem hogy politikai célokért mozgolódjon, ha nem muszáj. A program szinte mellékes. A program alapja: a parasztság, mint osztály politikai önállósága, melynek keretébe beilleszthetők mindazon követelések, melyek a paraszt gazdasági helyzetében előnyös változást ígérhetnek. Ezek a követelések már a parasztság helyzeténél fogva csak is szocialisták, radikálisok, haladók lehetnek. Míg talán más országban a paraszt lehet konzervatív, mert érdeke a régi állapot biztosítása, a magyar paraszt érdeke minél nagyobb lépésekkel menekülni mai helyzetéből... Faji kérdések nem szerepelhetnek a programban, mert a magyar parasztot nem más, hanem saját faja bántja, fájának hivatkozó szövegű okozzák visszamaradását... A parasztság programja lényegében: Földet a parasztnak, irányító hatalmat az államban, közgazdálkodásban, hogy a fejlődés eszközeit, kulturális tudjenc biztosítani, hogy nevelődjön egy parasztnemzedék“. (H. Sz. 1908).

A munkásmozgalom külföldön és Magyarországon. Szociográfia.

A munkásmozgalmak ismertetésének bő teret ad a H. Sz. Hegedüs Loránttól kezdve, ki (1902) az angol munkásmozgalmakat ismerteti, Csizmadia Sándor *Dunántúli arató sztrájk*-ja közlésén át *Bresztovszky* Erdéig, ki a magyar ipari munkások életviszonyaival foglalkozik, a cikkek és tanulmányok egész sora vázolja fel a munkások létsorsát.

Különleges hely illeti meg e sorozatban Szabó Ervin cikkeit. Ugy a magyar, mint a külföldi munkásmozgalmakról irt rajzai történeti értékűek, s ma is teljes hitelű tanulmányok. Akár a belföldi, akár a külföldi mozgalmat festi, megvilágítja azok általános és különös mozgató rugóit, lehetőségeit s az egész munkáját végigkísérő átható fegyelem és ellenőrzés képessé teszi arra, hogy a szocializmus, revizionizmus vagy ennek más-más országban mutatkozó jelenségeit kellően felmérje.

A szociálpolitikai kérdések is napirenden, akár az egész munkásságot érdeklő problémáról (*Garami*: Balesetbiztosítás), akár részletkérd-

désről van szó. (*Máday*: Nők éjjeli munkája, 1903). S végül ne feledkezzünk meg arról, hogy a *szociográfia*, melyet ma az új felfedezés lázával művelnek, már kitűnő munkásokra talált a Huszadik Században. *Braun* Róbert 1908-ban *Lippa és Sansepolcro* címen egy magyar és olasz városkának viszonyait hasonlítja össze s bár semmiféle dogmatikus cél nem vezetí sem tudományos, sem mozgalmi tekintetben, kitűnő normát ad arra, hogyan lehet és kell egy-egy tájnak és népnek szociális viszonyait a valósághoz hiven feltárni. — *Kovács* Gábor (1910) Debrecen szociográfiai feldolgozásának szükségéről írt irányadó cikket. — *Bosnyák* Béla (1911) *Oros községről*, később a *nagybáródi parasztságról*, 1912-ben pedig a *budapesti diáknyomorról* ad kitűnő rajzot.

Az elméleti tisztázások s a szocialista alapvetés készen voltak egy jobb magyar jövőhöz, amikor a világháborút követő összeomlás az élő országgal együtt a jobbra való törekvéseket is romjai alá temette.

Új tájékozódás. Napkelet. Magyar Szemle. Századunk. Korunk

A háború után nem látni oly világos nyomait a kétféle iránynak, mint a háború előtt. A radikális frontot nyíltan csak az ifjúmunkások képviselik eleinte s a jól megérett eszmék is ugyszólván illegitim frontra szorulnak. A határon túl, a csehszlovákiai s erdélyi magyar fiatalság mozgalmában élednek fel először a haladó koncepciók. Amit nálunk szabad szemmel is lehetne látni, az csak áttörhetetlen káosz a fejlődés felé török erős falanxa helyett; friss világnézet helyett elavult tradíciók, újarcu magyarok helyett öreg-magyarok a neopatriotizmus vagy neonacionalizmus újkeletű álarcaiban. A határon túl Csehszlovákiában mutatkozott először az új nemzedék. Az első ismertető vonás, mely őt az eddig ismert tipikus diáktömegtől elválasztotta, a generációs öntudat. A második: a dolgok reális látása. A harmadik: a szocializmus felé való tájékozódás. A történeti változás a többi utódállamokban is ideológiai változást jelentett s ettől Magyarország sem maradt érintetlen, de a magyarországi ifjuság sem az európai magyarság fogalmáig, sem a szocializmus értőkellőségéig nem tudott nyilvángyenes úton eljutni.

Az erdélyi magyar ifjuság sorsát részint kisebbségi sorsa, mely nagyobb erőfeszítésre kényszerítette, részint a szlovenszkói példa határozta meg. Az út nem volt könnyű, sem ott, sem itt. A sors által kis időre megbénítva vissza kellett menni az utódállamok ifjuságának Széchenyi Istvánig, akinek hagyományait a kiegyezés Magyarországa egy félszázad alatt cserben hagyta, és Széchenyi s Kossuth forradalmán át úttörő munkával *Ady* Endréig, az *Elsodort falu* *Szabó* Dezsőjéig s az októberi forradalom *Móricz* Zsigmondjáig. „Ők már semmit sem tudnak az extra Hungariam jelszaváról — írja *Móricz* Zsigmond az újarcu magyarokról — ők már nem mondják, hogy Magyarországon kívül nincs élet s ha van élet, az már nem élet.“ Magyarországon nem termelődtek ki az újarcu magyarok, nem volt rá jó az atmoszféra és így nemcsak különös, de kissé tragikus is, hogy *Móricz* Zsigmondnak Prágáig kell menni, hogy az újarcu magyarokat felfedezze.

A szlovenszkói ifjusági mozgalomban átfogó koncepciót látunk: középiskolai s egyetemi hallgatók és iparosok összefogását s diákok bekapcsolódását a falu életébe.

Magyarországon a *Bartha Miklós Társaság* vitatta meg először az új történeti célokat, de talán irreális kiindulási pontja — faji demokrácia — vagy egyéb körülmények okozták, hogy a közönséggel való kapcsolata évről-évre lanyhul. *Tamás* Aladár a „100%“ című folyóirata körül csoportosította az ifjúmunkásság egy részét s *Kassák* Lajos mellett a

Munka-körben tömörült ifjúság a parasztságnak, a városi munkásságnak és intellektuális rétegeknek mélyebb szocialista kulturába való összeépítését készítette elő elméletben. A szocialista fiatal munkásmozgalom abból a nemzedékből táplálkozott, amelyik a világháború kitörésekor a 2-4 éves réteget alkotta s mely a legfogékonyabb korban élte át a tőkésrendi termelés válságának szüleményeit: a háborút, a forradalmat és ellenforradalmat. A legnagyobb számot jelentő földművelés ifjúság szervezéséről nem lehet szó, azaz lehetőség. Ezek részére a szociáldemokrata párt külön füzetet nem adott ki s így ez az ifjúság legfeljebb a vidéki párt-szervezeteken át ismerkedhetett meg a haladás célkitűzéseivel. Ha még megemlítjük a szegedi Bethlen Gábor Kört, a debreceni Egyetemi Kört, a miskolci jogászokét s a bajtársi egyesületeken kívül a Mefhoszt, akkor, nagyjában vázoltuk a kereteket, melyekben a magyar ifjúság élt a háború utáni években, azaz inkább tengődött s *ripae ulterioris amore* megakarta mozgatni a társadalmat, mely nem igen akart az új nemzedék nagy kérdéseiről tudomást venni. Viszont a mozgalmat elfojtani sem lehetett. Nem engedték a tények. Pozitív hatással a tények voltak. Első sorban a gazdasági leromlás.

Bénítóan hatott a hivatalos pedagógia és hivatalos irodalom, mely még mindég a *Magyar Figyelő* szellemében igyekezett megmutatni a szociális kérdéseket. Ha halványan is, de még idesugárzott a multból Rákosi Jenő elmélete — „nemzetiségi kérdés nincs“ és *Herczeg Ferenc* beállítása, mely egyszerűen az ország befekettetésének minősített minden társadalmi kritikát. Ezt az ideológiát terjesztette a *Napkelet* és *Magyar Szemle* is, noha a szociális bajokat érinteni ezek is kénytelenek. (*Simándy Béla*: A mai tanyavilággal a Napkeletben foglalkozva kijelenti (1936), hogy még a 20-30 holdas gazdák is visszakivánják a jobbágyvilágot; *Kovács Imre* pedig (1937) az intellektuális ifjúságnak a munkatáboranként megnyilvánult készültségéről ír megdöbbenő képet.) Radikális koncepcióig ezek a folyóiratok nem tudnak jutni. Szinte azt lehetne mondani a magyar ifjúságról, hogy mesterségesen elhomályosított látásuk ellenére, ha ők nem is keresték, de végzettszerűen utóérték őket a szociális problémák.

Voltak azonban lapok a határon innen és túl, amelyek nem engedték elaludni a szociális lelkiismeretet. A *Századunk* megjelenésétől kezdve számontartja a középeurópai államrend kérdését, a szociológia eredményeit, az utódállamok kérdését és nemzetiségi kérdést, a nemzetiségi kérdés fejlődését a legújabb időkig, az értelmiség szocializmusát, a parasztság ügyét, az Új szellemi front célkitűzéseit, a pusztuló magyarság problémáját és hoz szociográfiai kritikákat és tanulmányokat.

Az összeomlás után világszerte érezhető, hogy a háború nincs befejezve, a két gazdasági irányzat harca most kezdődik igazán, a demokrácia új értelmezést kap ezekben az új stádiumokban s ezeknek a lélekcsereelő időknek értékes dokumentuma, hogy már az összeomlás első pillanatában keresik a kivezető utat (*Kádár Imre*: *A harmadik út*, Kolozsvári Napkelet, 1920), később az *Egyesült Európai Államok lehetőségét* (*Ligeti*: Páneurópa, *Korunk* 1926) s ugyancsak *Ligeti Ernő* a *Korunk* egy másik cikkében erre az eredményre jut: *Nem bánom, nevezzük ezt diktatúrának, de ez a demokrácia diktatúrája legyen.* — A *Korunk* cikkeit — nyíltan vagy titokban — szorgalmasan olvassák a magyar fiatalok (*Németh Antalnak*, *Boda Istvánnak*, stb. innen indult dramaturgiai illetve pszichológusi karrierje) s a rengeteg kisebb-nagyobb tanulmány, mely a *Korunkban* tömegével jelent meg 1926 óta a földkérdésről, a parasztságról, a középosztályról, a lebegő értelmiségről, a válaszutra ju-

tott polgárról, a demokrácia krízisééről, a tervgazdaságról, marxizmusról, a kelet európai összefüggésről s általában a kor minden élő és megoldatlan kérdéséről, nem maradt hatás nélkül. A Huszadik Század régi gárdájából sokan meghaltak, többen át mentek a Korunkhoz, sokan elhallgattak vagy középutas orientációt kerestek. Nem egyszer az eszme sodró ereje vitte át az írókat, mikor másutt nem volt módjuk bizonyos igazság hiánytalan kifejezésére. A gazdasági leromlás kényszerítő ereje, az ellentáborban lévők érvelése s végül a drága áron szerzett meggyőződés vitte rá a mai fiatal magyarokat, hogy ott vegyék fel a nagy márciusi hagyományok fonálát, ahol a *Huszadik Század* a dolgok kényszere folytán elejtette. *Balogh* Edgárnak igaza van: a II. Bartha Miklós Társaság törvényszerűen illeszkedik be a magyar szellemiség megújulásába. (*Korunk*, 1937 V.)

A Márciusi Front

A Márciusi Front a 12. órában próbálja tisztázni a célt, a mozgalmat s a Bartha Miklós Társaságnak egy táborba kell hoznia a magyar népi megújulás és a kelet európai összefogás hitvallóit.

A *Márciusi Front* tudományos célja: a valóság reális feltárása a *szociográfia útján* és a valóságnak megfelelő új helyzet teremtése. *Gaál* Gábor helyesen nevezi új életfelmérésnek a mai magyar szociográfiát és tényleg új felmérésről van szó, akár társadalmi elemzést ad, mint *Féja Géza*, *Kovács Imre*, akár lelki analízist, mint *Remenyik Zsigmond*.

Kétféle „12 pont” hangzott el Budapesten március 15.-én: az egyik a Turulvezér márciusi 12 pontja, ezekből csak a jellemzőbbeket közöljük (*Gondolat*, 1937. 2. sz.. *Nagypál* István: Új március — új nacionalizmus). Követelik a fegyverkezési egyenjogúság kimondását, a magyar fajvédelem törvényes megalkotását, a zsidóság fajjá nyilvánítását, a magyar munka alkotmányát, a kötelező munkaszolgálat kényszerét, a 10.000 pengőn felüli jövedelmek progresszív megadóztatását, Isten, vallás, nemzet, család ellen intézett egyenes vagy burkolt támadások hatékony megtorlását, a zsidó nemzetközi tőke és bolsevizmus ellen a magyar faji eszme és a jobboldali világnézet népi erőinek diadalát. Ezzel szemben a Márciusi Front 12 pontja ez:

„Az első március elsikkasztott szellemi örökségét újra felemeljük és követeljük: 1. Az ország demokratikus átalakítását. 2. A gondolat- szólás-gyülekezési és sajtószabadságot. — 3. Az általános egyenlő és titkos, minden korrekatívum nélküli választójogot. — 4. Az országgyűlési képviselők összeférhetetlenségének legteljesebb betartását: országgyűlési képviselő ne vállalhasson igazgatósági, érdekképviselőti, stb. tagságot. — 5. Az ötszáz kat. holdon felüli birtokok kisajátítását. — 6. A bankok, kartelllek, monopóliumok magyarságsorvasztó unalmának megszüntetését. — 7. A progresszív adórendszer bevezetését. — 8. A munkát minden dolgozni akaró magyar számára; a negyven órás munkahét bevezetését, a szellemi és fizikai munkában egyaránt az álláshalmozás és mammutjévedelmek megszüntetését. — 9. A minimális munkabérek megállapítását a biológiai létminimum felett. — 10. A dolgozók gazdasági vonatkozású szervezkedésének szabadságát. — 11. Az alsóbb néposztályok érdekében a közép- és főiskolákon a progresszív tandíjrendszer és a minőségi szelekció bevezetését. — 12.A pánszláv és pángermán imperialista törekvésekkel szemben a dunavölgyi öncélúság és konföderáció gondolatának megvalósítását.”

Az összehasonlítás fölösleges. Látjuk, hogy még ma is mily erők ellen kell küzdenie azoknak, akik a demagógia és előítéletek ellenében is felfedezni merik a mai Magyarországot. S a *hitvallók* száma egyre

nő: A *Szegedi Fiatalok* köréből Tomori Viola és Ortutay Gyula dolgoz-
zák fel tudományosan a parasztság néprajzi adatait, Málnási Ödön már
1929-ben utasítást ír a falukutatók számára, Szabó István 1929-ben a
debreceni tanyavilágról, Gesztelyi Nagy László 1930-ban a tanyavilág
életéről ad ki tanulmányt, Erdei Ferenc 1934-ben a makói parasztságról
ad kitűnő társadalomrajzot, Szeibert János 1929-ben Mályusz történeti
módszerével szemben megírja a faluszociológia célvetését, Bodor Antal
1935-ben a falukutattás vezénfonallát, Dénes István *Mentsük meg a Du-
nántúlt* címen politikai szempontból foglalkozik a Dunántul sorsával,
Szeberényi Lajos a parasztság története keretében írja meg a magyar
parasztság helyzetrajzát, Nagy Lajos *Három városa* óta Veres Péter,
Remenyik Zsigmond, Féja Géza, Kovács Imre, Kodolányi János köny-
veiben. Illyés Gyula Puszták népében jut a népsors művészi kifejezésre.

Akik Magyarországot ma felfedezik, jogosan érzik, hogy megtalál-
ták az igazságot s ezzel mintegy önmagukat is megtalálták. A felfedezők
egyike büszke önérettel mondja, hogy ők mutattak rá először a magyar
valóságra. Amilyen örvendetes, hogy két évtized fojtó atmoszférája el-
lenére meglátják az igazságot, ép' oly meglepő, hogy néha megfedkezni
látszanak azokról, kik ezt a valóságot már négy évtizede felfedezték. A
dialektika fejlődésében mincsem kihagyás s ha, Petőfi márciusának
nagy hagyományaként újra eszményül irták a tizenkét pontot, éppen a
nagy hagyományok igazsága és kívánt érvénye követeli, hogy a magunk
revíziója alkalmával ne felejtsük el azokat, kik e század első két évtize-
dében nemcsak meglátták, de fel is tárták a magyar valóságot.

ERDŐHÁZI HUGÓ: KÉT VERS

PÁSZTORLEANYKA

*Szőke haja, mint pehely-paplan borul lágyan
kék virágokra; ha harmatnak becéném,
igazam lenne — oly könnyed távoli képe
fehér libák között, hogy könnyörögni kell:
nyárvégi szél fel ne kapja s el ne vigye
magas hegyek apró tavába hattyúnak.*

*Mosolya szétcsorog, mint a méz — azért skállnak
körülte fehér lepkék s kétszer sem mondom,
lelkéből szálltak, habos ruhájú fehér lepkék;
lábai előtt libák szunyókálnak, kislibák
és kamasz nap nevet gömbölyödő térdeire.
Csönd. Most libák szeretik körül, kislibák*

*és oly szívesen invitál a boldog látomás:
libák helyett gyerekek hempergik körül,
mert rügyekből virágok, pásztorlánykákból
termékeny anyák lesznek e bolydult világban...*

KÉT DOMB

<i>Csodálatos látvány: szemcsavargó síkság közepén két tarka dombon legel békésen két tarka tehén.</i>	<i>Olyan a két domb, mint tejet csorgató dúsz emlő, tehének kérődznek, átfut a tájon kamaszkedvű szellő.</i>
--	--